

**НАУКА ТА ОСВІТА В
УМОВАХ ВІЙНИ:
ГЛУХІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА
ДОВЖЕНКА**

**23-24 травня
2024 року**

**МАТЕРІАЛИ ЗВІТНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ТА ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

РОЗДІЛ 2

УДК: 378
Н-34

*Схвалено вченою радою
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
(протокол №13 від 29 травня 2024 року)*

Програмний комітет:

Голова:

Луценко Г. В. – проректор з науково-педагогічної роботи.

Відповідальний секретар:

Федорова Л.Г. – методист відділу аспірантури, докторантури та наукової роботи.

Члени програмного комітету:

Дмитренко А. П. – завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти, голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету дошкільної освіти;

Маринченко Є. О. – відповідальний за наукову роботу факультету технологічної і професійної освіти;

Хлонь Н. В. – відповідальна за наукову роботу факультету природничої і фізико-математичної освіти;

Кабиш М. Ю. – відповідальна за наукову роботу Навчально-наукового інституту філології та історії;

Тітаренко С. А. – відповідальна за наукову роботу факультету дошкільної освіти;

Тихонова А. П. – відповідальна за наукову роботу Навчально-наукового інституту педагогіки і психології;

Андросенко А. О. – голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету технологічної і професійної освіти;

Мозговий О. С. – голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених Навчально-наукового інституту філології та історії.

Н-34

Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка» : збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції здобувачів вищої та фахової перед вищої освіти. За заг. ред. Луценка Г.В. Глухів. 2024. Ч.2. 628 с.

Електронна версія збірника розміщена на сайті Глухівського НПУ ім. О.Довженка у відкритому доступі за інтернет адресою: <http://new.gnpu.edu.ua/uk/nauka/studentska-naukovo-doslidnytska-dijalnist.html> у розділі НАУКА - Студентська науково-дослідницька діяльність та надіслана на пошту учасникам

До збірника увійшли матеріали доповідей здобувачів фахової передвищої, вищої освіти за результатами роботи над науковими дослідженнями.

Основна мета заходу: популяризація діяльності активних, талановитих, креативних молодих учених у різних галузях науки, сприяння у реалізації їхнього творчого і наукового потенціалу.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за науковий рівень тез доповіді, обґрунтованість висновків, а також, достовірність результатів і дотримання авторських прав несуть автори, а також, їх наукові керівники.

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024

© Автори публікацій, 2024

ЗМІСТ		
ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО СТУПЕНЯ «ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ»		4
Шифр	СПЕЦІАЛЬНОСТІ	
011	ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	4
012	ДОШКІЛЬНА ОСВІТА	44
013	ПОЧАТКОВА ОСВІТА	60
015	ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА	76
032	ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ	105
073	МЕНЕДЖМЕНТ	132
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ		147
СЕКЦІЯ	ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	147
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	193
СЕКЦІЯ	ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ, СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ	233
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ		286
СЕКЦІЯ	УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	286
СЕКЦІЯ	АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДА	307
СЕКЦІЯ	ІСТОРІЇ, ПРАВОНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	342
ФАКУЛЬТЕТ ПРИРОДНИЧОЇ І ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ		355
СЕКЦІЯ	ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ІНФОРМАТИКИ	355
СЕКЦІЯ	БІОЛОГІЇ, ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	360
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН	367
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ		376
СЕКЦІЯ	ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ	376
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	442
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	466
ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ		516
СЕКЦІЯ	ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	516
СЕКЦІЯ	ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	561
СЕКЦІЯ	ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	576
ВСП «ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»		585
СЕКЦІЯ	ЦК ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ	585
СЕКЦІЯ	ЦК ГУМАНІТАРНО-СОЦІАЛЬНИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ	592
СЕКЦІЯ	ЦК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	603
СЕКЦІЯ	ЦК ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	607
СЕКЦІЯ	ЦК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	616
СЕКЦІЯ	ЦК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	624

Карабін Богдана Вікторівна,
*аспірантка 4 року навчання, спеціальності 032 Історія та археологія,
 Навчально-наукового інституту філології та історії*
Науковий керівник: канд. іст. наук, ст. викладач Крижанівський В.М.

БІОГРАФІЇ РЕПРЕСОВАНИХ ПОЕТІВ ЧЕРКАЩИНИ У КРАЄЗНАВЧІЙ СПАДЩИНІ М. ПОНОМАРЕНКА

Вивчення життя й діяльності окремих постатей, сприяє формуванню в молоді позитивних ціннісних орієнтацій, стимулює прагнення до самоосвіти та самореалізації. Особливо слід популяризувати успіх діячів, чия діяльність може слугувати прикладом наслідування для молодого покоління. В такому контексті актуальності набуває звернення до наукової спадщини видатного краєзнавця Михайла Федоровича Пономаренка. Зважаючи на широту кола дослідницьких інтересів М. Пономаренка, запропонована тема має не лише теоретичне, але й практичне значення.

Довгий час в українській історіографії життєвий та творчий шлях М. Пономаренка поглиблено не вивчалися. Проте в останні роки з'явилася низка фахових досліджень присвячених біографії та науковій спадщині краєзнавця. Так науковці А. Гриценко, О. Чумаченко, В. Прокопчук, І. Петренко та В. Лазуренко вивчали коло спілкування М. Пономаренка [2;3;7;11;12]. В. Мельниченко, Г. Голиш, М. Дєєв, Т. Клименко та Д. Куштан досліджували різні аспекти його краєзнавчої та педагогічної діяльності [1;4;5;8;10]. Однак зважаючи на багатоплановість наукових зацікавлень дослідника його краєзнавчий доробок потребує подальшого поглибленого аналізу.

Мета дослідження полягає в уведенні до наукового обігу матеріалів краєзнавчого доробку М. Пономаренка, які розширять джерельну базу дослідження біографій поетів Черкащини – жертв політичних репресій.

У процесі опрацювання теми використано біографічний та хронологічний методи історичного дослідження і загальнонауковий метод системного аналізу.

Одним із дослідницьких напрямків М. Пономаренка було літературне краєзнавство. Автор п'яти власних поетичних збірок, Михайло Федорович, активно досліджував біографії літературних діячів Черкащини. Вів листування з відомими місцевими та українськими письменниками, які відвідували регіон. Серед яких А. Ярмутьський, М. Негода, М. Драй-Хмара, Іван Ле. Матеріали дослідження лягли в основу нарисів «Літературна Золотоніщина» (1959), «Шевченко і Лівобережна Черкащина» (1961), «Шевченко на Золотоніщині» (1964), «Жоцьобинський на Черкащині» (1965) [9].

В межах цього напрямку М. Пономаренко вивчав творчість та життєвий шлях поетів уродженців Черкащини та тих чия діяльність була пов'язана з регіоном, які постраждали від репресій 1930-х рр. Такі дослідження краєзнавець міг реалізувати на тлі змін суспільно-політичного життя другої половини 1980-х рр.

Так у січні 1989 р. вийшла його стаття «Пісня, якої не вбити» присвячена постаті поета О. Влизька (1908–1934). В ній дослідник значну увагу приділив аналізу та характеристиці творчості митця, висвітлив ключові події із життя та додав спогади сучасників поета [9, арк. 67].

Того ж таки 1989 р. М. Пономаренко опублікував нариси «Повернення з небуття» та «Неокласик із Черкащини» до 100-річчя з дня народження уродженця Чорнобаївщини – поета М. Драй-Хмари (1889–1939). В своїх публікаціях доволі детально

М. Пономаренко проаналізував його творчість, коло спілкування та факти пов'язані з переслідуванням та арештами. Важливо зауважити, що тут краєзнавець вперше говорить про М. Драй-Хмару як жертву сталінських репресій, оскільки в своїх ранніх матеріалах про поета дослідник, вочевидь у зв'язку з радянською цензурою, оминав цю тему [9, арк. 68, 69].

Водночас із публікаціями про М. Драй-Хмару М. Пономаренко написав і статтю «Утеча від жаху» присвячену біографії поета Т. Осьмачки (1895–1962). В цьому матеріалі краєзнавець зробив значний акцент саме на протистоянні поета з режимом який його переслідував. Проте цікавою є також і характеристика його творчості, здійснена М. Пономаренком та висвітлення фактів із біографії батьків Т. Осьмачки. З приходом 1990-х рр. М. Пономаренко написав статтю «Поет-гулагівець» в якій висвітлив біографію та творчість поета М. Терещенка (1898–1966) [9, арк. 71, 78].

Таким чином, аналіз наукового доробку М. Пономаренка дозволив констатувати велике зацікавлення дослідника темою біографії відомих поетів Черкащини, які потрапили в горнило сталінських репресій 1930-х рр. Та низка праць краєзнавця присвячена даній темі є важливою складовою вивчення розвитку літературного та культурного життя на Черкащині 1920-1930-х рр. В свою чергу це підкреслює визначну роль М. Пономаренка у дослідженні порушеної теми.

Список використаних джерел

1. Голиш Г. Слово про вчителя від Бога. *Михайло Пономаренко: з любов'ю до Черкащини*.:збірник статей та спогадів. Черкаси, 2020. С. 14–31.
2. Гриценко А., Прокопчук В., Чумаченко О. Листи українського фізика П. Г. Борзяка до золотоніського краєзнавця М. Ф. Пономаренка. *Консенсус*, 2023. (4). С. 124–133. DOI: <https://doi.org/10.31110/consensus/2023-04/124-133>
3. Гриценко А. П., Курок О. І., Чумаченко О. А. Листи О. С. Скляренко до золотоніського краєзнавця М. Ф. Пономаренка (1963–1976 рр.). *Сумська старовина*. 2023. № LXIII. С. 45–52 DOI: <https://doi.org/10.21272/starovyna.2023.63.4>
4. Десв М. М., Чанцева Л. Краєзнавча та просвітницька діяльність Михайла Федоровича Пономаренка. *Юний краєзнавець Черкащини*. Черкаси, 2014. Чис.10–11. С. 100–107.
5. Клименко Т. А. Особовий фонд М. Ф. Пономаренка як джерельна база вивчення історії Черкащини. *Неспокій серця* : зб. ст. і мат. Черкаси, 2005. С. 13–20.
6. Куштан Д. Михайло Пономаренко – дослідник археології Черкас. *Михайло Пономаренко: з любов'ю до Черкащини*: збірник статей та спогадів. Черкаси, 2020. С. 32–40.
7. Лазуренко В. М. Історія суботівського історичного музею у епістолярній спадщині видатних краєзнавців Черкащини. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія») : журнал. 2024. № 2(20). С. 1568–1585. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2\(20\)-1568-1585](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2(20)-1568-1585).
8. Мельниченко В. М. Історичне краєзнавство : навч. пос. для студ. історичного факультету. Черкаси : Видавництво Черкаського Національного університету, 2002. 130 с.
9. Праці Пономаренка М.Ф. ДАЧО (Державний архів Черкаської області). Ф.Р-5428. Оп. 1. Спр. 47. 96+4 арк.
10. Прокопчук В. С., Гриценко А. П., Чумаченко О. А. Листування поетеси Ганни Альбрехт та краєзнавця Михайла Пономаренка (1962–1984). *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2023. № 12 (18). С. 999–1010. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12\(18\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-12(18))

11. Петренко І. Деякі аспекти повсякдення краєзнавців Полтавщини наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. (на матеріалах епістолярної спадщини). *Актуальні питання у сучасній науці* (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2024. № 8(14) С. 990–1001.

12. Прокопчук В. С., Гриценко А. П. Краєзнавчий рух 1980-х–1990-х у поглядах сучасників на прикладі листів М. Іщенка до М. Пономаренка. *Вісник науки та освіти* (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2024. № 2(20). С. 1660–1663. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2\(20\)-1650-1663](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-2(20)-1650-1663).

Клюєв Андрій Миколайович,

аспірант 3 року навчання спеціальності 032 Історія та археологія

Навчально-наукового інституту філології та історії

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Чумаченко О. А.

ДОСЛІДЖЕННЯ СКАРБОВОГО МАТЕРІАЛУ СІВЕРЩИНИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Вступ. Дослідження монет, які перебували в грошовому обігу Гетьманщини та Сіверщини початку та середини XVII ст., мають велике значення для вивчення особливостей міжнародних торгівельних зв'язків, насичення регіонального ринку іноземними монетами, вивчення лічби та номіналів монет та особливостей їх художнього оформлення. В останні роки на території Сумської області було виявлено кілька великих скарбових комплексів, які потребували дослідження кількісного та якісного складу, країн емітентів та з'ясування їх значення в грошовому обігу Сіверщини в першій половині XVII ст.. [1; 2; 6].

Мета. Введення в науковий обіг скарбових комплексів, які ще не були досліджені на території Сіверщини (флорін 28 грошів) визначення країн-емітентів.

Матеріали та методи. аналітичний, абстракції, порівняльний, логічний, історичний, комплексний, описовий, синтетичний, систематизації.

Результати. За період з 2000 року до 2022 року на території Сумської області зустрічалися тільки поодинокі знахідки флоринів, а великі скарбові комплекси були знайдені біля с. Воздвиженське, яке розташовано за 18 км від м. Ямпіль Шосткінського району Сумської області та с. Пустовойтівка, яке розташоване за 12 км від м. Ромни Роменського району Сумської області. Скарбовий комплекс у с. Воздвиженське був знайдений у 2020 р. на місці постійного двору, в якому налічувалось 800 монет. 600 монет цього скарбу були срібними флоринами (2/3 талера) – вага 19-21г, проба срібла 650-700 [2; 5; 6]. 60 флоринів із скарбу відкарбовані на землях Священної Римської імперії часу правління Фердинанда II (1619–1637) були у задовільному стані збереження. Монети мають сліди використання у грошовому обігу (рис. 1).